

Časopis za mladost sploh, pa tudi za odrasene proste ljudi.

I. tečaj.

21. Grudna 1848.

25.

Sveti večer.

(Obrazik iz kmetov.)

Velik sneg je čez in čez zemljo pokrival, vse je bilo zmerzlo in terdo ko rog. Veselo otroci pri peči tičé, radi se grejejo in šumé. Priblíza se Božič in sveti večer, ki so ga že otroci davno teško pričakovali. Ko se zmračí in pri farni cerkvi Marijo zazgoní, vzamejo oče žarjavce v čepinjo, kadila in blagoslovljene vode, molijo pobožno angelovo češenje naprej, grédo okoli in okoli hiše, otroci pa za njimi. Ko pa nazaj v hišo pridejo, pa po navadi merzla večerja na mizi čaka. Vsa družina se vsede k mizi in večerja. Veliko je bilo zdaj govorjeniga od mnogih prikazin, čudnih strahov in pripetíl tega večera. Posebno je hlapec prav veliko vedil od risa, od leskovih šib, od polnočne sreberne vóde, od govorjenja živine in več takih kvant povedati. Oče pa, ki so bili umni mož, takole govoriti začnejo: Zares nocoj je pač nar svetejši večer celiga léta; pa vunder so povedke od strahov i. t. d., ki se nocojšni ve-

čer med ljudmi kvasijo, le pravlice, kot jih je več. Pravo in samo pa je, de mi sveto dobroto in prigodbo nocojšniga večera prav premislimo in počastimo. Revna divica Marija ni za svoje sveto Dětice nobene hiše dobila. Mogla je v revnim hlevcu prenočiti; v jaslice ga je položila. Angeli so ga veselo oznanili, in pastirci pobožno molili. Prav je, de se tudi mi nocoj malo spanja zderžimo in sveto noč tudi sveto preživimo. Povsod imajo ljudje nocoj mnogo veselja. Posebno pa tudi dobri otroci nocoj radi sveto Dětice počastijo. —

Zdaj skoči Jernejček v kot za mizo in prižge pripravljene lučice, ki so lepo napravljene jaslice prav veselo razsvetile. Zelen hribček iz máha, lepe podobice pastirčkov in ovčic — vse je bilo prav čedno narejeno. Kaj lepó so se pozlačeni orehi od stropa bangljaje svetili. Vse je bilo v lepe jaslice zamaknjeno. Oče vzamejo molik (patanošter) v roko. Pokleknejo, in molijo pobožno lepo večerno molitev sv. rožnikranc naprej, družina pa za njimi. — Po dokončani molitvi dajo oče Martinu svete zgodovinske bukve, de glasno sveto zgodbo prebêre. Nató prinesejo mati pesmiške bukvice. Nežika in Minka se k njim vsedete, in vse zapoje veselo okroglo božičnico: „Učakali spet smo veseli to noč.“ Cela hiša je zdaj v svetim veselji. Zdaj je kaka lépa povestica, zdaj gladka pesmica na versti — Ura enajst odbije — prijazno zabučí od delec pri cerkvi velki zvon. Vse se hiti v cerkev odpravljati. Eden za dru-

gim gredo vsi po vozki gázi debeliga snegá k veselim polnočnicam. Terda temá je zunej, v cerkvi pa vse svitlo. Orgle čversto zapojó; veséle pesmi se po cerkvi razlegajo; zvonovi prázno perterkvajo. Vsak je zdaj v nebeško veselje zamišljen. Zmerznjeno serce móra tisti imeti, ki ga veseli sveti večer ne gáne. — Veselite se svetiga večera, dobri otroci! prosite sveto Dé-tice, de vam mladim srečo da. Prosíte, vsiga dosti imá.

A. Praprotnik.

Od božje službe Slovencov pred keršanstvam in od prestopa h keršanstvu.

Slovenci in vsi drugi Slovani so, ko še niso kristjani bili, svoje Bogove pod milim nebam častili. Večidel so na verhovih bregov Bogam v čast germade zažigali, okoli plesali in péli. To je bila „koléda.“ — Se dandanašni se imenujejo na Krajnském „koledniki“ taki ljudje, ki hodijo na kmetih o božiču, novim letu in svetih tréh kraljih po hišah pét in srečo vošit, de kaj dobé. —

Na germadah so stari Slovenci tudi sožigali kostí mertvih. Njih pepél pa so v posebne verče spravljen pokopávali v visoke grobiša. Take grobiša se še zde najdejo pri Slovakihi na Ogerskim, kakor tudi na Štajerskim na zgornjim Dravskim polji, pri Radgoni, Lutomirskim, Ormožu i. t. d. Od kostí so imenovali germado „koster“, kakor jo Rusi še dandanašni. Nekteri drugi Slovani pa so besédo „koster“ v „kostel“ spremenili, in imenujejo z njo cerkvico ali tempelj. Iz besede „kostel“ je blezó tudi izpeljano lastno imé Kostélec (Kastêlic), ki jih je veliko na Slovenskim, in pomeni znabiti cerkovnika. —

Pozneje je bil kraj za božjo službo ograjén, in zató, ker so notri za božjo službo potrebne reči

hranili, „hram“ imenovan. Rusi in Čehi namesto cerkev še „hram“ pravijo. Kaj de mi imenujemo z besédami: hram, hramba, shramba, ki so vse ene korenine, vsak vé. —

Darovali so vôle, ôvcé in druge živali. Nekoliko darovaniga mesá je dobil za živež duhoven, kakor pri Izraelcih v starim zakonu. Iz droba (Eingeweide) živali so prerokovali prihodnje reči. Duhoven, ki je prerokoval, je bil imenovan „prerok“ od „pred“ in „reči“ (préd povédati). Pri tém opraviu in pri vsaki veselici so na gosli godli, torej tudi na dan iména. Zató se ta dan še zdey „god“ ali „godovno“ imenuje.

Stari Slovenci so svojim Bogovam v čast tudi posebne praznike obhajali, ki bojo v Védežu popisani, kakor bo čas nanésel. —

Keršansko vero je nekoliko Slovêncov náse vzelo že v sedmim stoletji, to je 600 lét in nekoliko čéz po Kristusovim rojstvu. Veči del pa v devetim stoletji in scer okoli léta 860 po Kristusovim rojstvu. Nar imenitniši keršanska učenika slovenskiga naroda sta bila slavna brata sv. Ciril in Metud. Prišlo je bilo veliko keršanskih učnikov iz Ogleje (Akvileje) in iz Gerškiga, tudi iz Solingrada (Salzburg) v naše kraje. Ker so pa le po latinsko ali gerško govorili, so jih Slovenci le po malim razumeli, in keršanstvo je le po malim rastlo. V devetim veku ali stoletji pa pošljejo mogočni knezi (firšti) Radislav, Svatopluk in Kocelj v Carigrad (Konstantinopel) prosit cesarja Mihela III., de bi jim učnikov poslal. Cesar jim pošlje dva brata Cirila in Metuda. Ona dva, ki sta bila oba Slovana, učita Slovênce in druge Slovane Boga prav spoznati in njemu služiti, pa tudi pisati in brati. Kakó so se Sloveni veselili slišati veličanske dela božje v svojim jeziku! Zató se sv. Ciril in Metud po vsi pravici ko apoštelna Slovencov častita. Njihov god devetiga Susca obhajamo.

Navratil.

Pogovor učenika z učenci.

Kós. Zadnjič je bilo v pogovoru od družbe sv. Florjana rečeno, de móra vsak zavarvanec lét-no plačilo vsaj do zadnjiga Susca odrajtati. Kaj pa, ko bi kdo to opustil?

Učenik. Čakali bi ga scer nekoliko časa. Ali tukaj je odlašanje plačila strašno nevarna reč. Zakaj če se le en dan zamudi, in timčasi zavarvano pohištvo pogori, se ne krajcarja odškodovanja ne dobí. Takó se je že večkrat primerilo. Zaniker-nik je potlej grenke solze točil; ali zastonj.

Tkavc. Kaj pa, ko bi kdo prepozno povédal, de je pogorel?

U. Tak bi tudi nobeniga povračila ne dobil. Ko bi pa družbo sv. Florjana popolnoma prepričal, de mu kratko in malo (postavim zavolj bolezni) ni bilo móč, se oglasiti; bi vender dobil.

Radovédnik. Ali tisti, ki imajo leséne pohištva, rav-no toliko plačujejo kot drugi, ki imajo zidane?

U. Naka. Gospodarji takih pohištév, ki so zastran ognja nevarne, na léto od sto nekoliko več pla-čujejo kot pa gospodarji zidaniga in z opéko (céglam) pokritiga stanja ali pohištva.

R. To pa ni prav. Gospodar slabiga stanja bi mo-gel menj plačevati od drugih.

U. Ali leseno, z deskami, skobli (šintelni) ali clo s slamo pokrito hišo ogenj od znotrej in od zunej veliko laglje vname, kot zidano in z opeko po-krito. Tedej gospodar slabe hiše društvu sv. Florjana lahko veliko več škode storí od tega, ki imá zoper ogenj dobro zavarvano hišo. Po tim takim je prav, de tisti, ki imajo slabe hiše več plačujejo od drugih.

K. Ali zavarvani pogorelc od opravnika te družtve denár prec tačas dobi, kader se pri njem oglasi, de je pogorel?

U. Opravnik gre prec po takim oglasu nar poprej z dvema persežnima možama na pogoriše. Ta dva

percenita vrednost lesá, ki je še ostal. Potém zrajtajo, koliko de škoda znese. Prašajo pa tudi dva soséda ali druga dva pametna moža tistiga mesta ali vasi, če je bilo zavarvano poslopje pred ognjem res toliko vredno, za kolikor je bilo zavarvano. Prašajo nadalje, če ni pogorelec morde sam nalaš zažgal. Ako se skaže, de je zavarni pogorelec pošten mož, piše opravnik prec v Gradec po denár, in v kratkim polovico škode poverne. Drugo polovico pa zavarvanec še le potém dobí, ko novo poslopje napravi in ga z opéko pokrije.

T. Kaj pa, če je bil pogorelec poslopje za več zavarval, kot je bilo vrednó?

U. Tak je sam sebe goljufal. Na léto je namreč več plačeval, kot bi bilo treba. Potlej pa vender le toliko povračila dobí, kolikor je bila zavarvana reč vredna.

T. Ako je pa sam nalaš zažgal?

U. Tak hudobnež ne dobí nič povračila. Marveč mora on vsim, ki so z njim pogoreli, škodo poverniti. Poverh pa pride še v večletno hudo ječo.

K. Ali je že bil kdo tako brezpametin, de bi bil sam nalaš zažgal?

U. Bilo jih je že več takih. Mislil si je namreč tak malopridnež: „Češ, zavarvan sim; moja hiša je slaba; škoda mi bo povernjena; potem pa lepši hišo sozidam.“ Zažgal jo je nalaš. Ali zlo se je spekel še vsak; zakaj društvo sv. Florjana vsako pot natanjko oprašuje, kakó in kje de se je ogenj začel.

K. Ali je letas dosti deležnikov tega društva?

U. Koliko de jih je letas, društvo še ni na znanje dalo. Lani pa jih je bilo skoro 55 tavžent. Pohišteev pa je bilo zavarvano za 53 milijonov goldinarjev in čez. Vsi skup so plačali čez 90 tavžent goldinarjev; pogorelcem pa je družba čez 82 tavžent goldinarjev povernila. Otroci! ali ni to ne-

izrečeno koristna naredba? Ali mi obljubite, kadar bote gospodarji, v to družbo stopiti?

Vsi otroci (enoglasno): Obljubimo.

U. Pa morate biti mož beséda. Jez v vaš prid govorim. Laglje je vsako léto nekaj krajcarčkov pogrešiti, kot pa več sto goldinarjev, ki jih je pohištvo vredno, katero bi znal ogenj pokončati. — S tem pogovorom pa sklenemo letasnje pogovore. Kdor je kaj pozabil, naj pa kteriga družiga popraša, ki vé.

(Otroci se veseli razidejo.)

Ne oblači se čez svoj stan.

Nekdajni imenitni papež po imeni Benedikt XIV. je bil od siromaških staršev rojen. Ko je po Božjim naravnanji bil za Rimskiga papeža izvoljen, je njegova revna mati sklenila, svojiga na takó visoko stopnjo časti povzdignjeniga sina obiskati. Komaj Rimsko ljudstvo prihod papeževe matere zvé, že njej z veselim sercom naproti gre, ino želi v materi visokiga sina počastiti. Zdaj jo v drage, čez njeni siromaški stan napravljene oblačila oblečejo, ino z lepotinami in dragotinami nakinčeno pred papeža pripeljajo. Papež svojo mater zagledati, se čez njo in njeno nenavadno oblačilo začudi ino pričujoče popraša: Kakšno gospo ste to pred me postavili? Té gospé jez ne poznam. Rimljani viditi, da se s tem Benediktu niso prikupili, z materjo enmalo odstopijo, ino jo v oblačilo njeniga prostiga stana preoblečejo. Zdej papež od detinske ljubezni do svoje matere v serci ginjen, reče: „To so moja mati, nad njimi tudi jaz morem Božjo zapoved spolnovati, ki pravi: Poštuj očeta ino mater!

A. Strajnsák,

Z m é s.

Ktera je bila prva, rojena žena? Ta je bila Kajnana, Kajnova sestra in pozneje tudi njegova žena; zakaj ker ni bilo drugih ljudi na svetu, so

se od kouca mogli Adamovi otroci med seboj mo-
žiti in ženiti.

*Kdo je bil prvi pastir, kdo prvi kmetova-
vec?* Abel, drugi Adamov sin, je bil prvi pastir;
Kajn, prvi Adamov sin, je pa bil prvi kmeto-
vavec.

Kdo je prve božične jaselce naredil? —
Sveti Francišek Asijàn' (von Assis) okoli léta 1208.

Z a s t a v i c a.

Dosti ljudi je na svéti,
Ktérim, kot men', je imé,
Ktéri po zim' in po leti
Vgibljejo marnje votlé.
Jéz sim pa tudi rastlina,
Drugo kí vréme pové:
Če bo alj dež alj vročina,
Náme zanést' se že smé.
Jez pa tud', bravci predragi!
Nisim ne uno ne tó;
Vstal sim v Ljubljani preblagi.
Prišel sim v vašo rokó,

Zložil J. Dolinski.

*xppA

N o v i c a.

*Njih Veličanstvu našimu novimu cesarju v čast je
bila v pondélek (18. Grudna) zvečer cela Ljubljana razsvit-
ljena. Na vsakim oknu ste nar menj po dve sveči goreli.
Na tréh šolskih oknih so se med slovenskim in avstri-
janskim banderam belo- višnjevo-rudeče svetile beséde:*

Slava Franc Jožefu I.

*Ravno takó tudi na enim oknu duhovšnice pod lepimi
podobami:*

Mir Zloga Blagost.

*Turška muzika je po celim mestu igrala, ljudje pa
iskreno „Zivi“ vpili. Nazadnje so učenci cesarsko in še
dve drugi slovenski zapéli. — Drugi dan je bi a za ce-
sarja velika škofja maša. Ze na vse zgoodej se je streljalo
s tópi in turški boben je pél. Med sv. mašo so doneli spet
topi; streljali tudi stražniki, de se je vse treslo. —*

Rozalija Eger, založnica. J. Navratil, vrednik.